

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Konflikt naddniestrzański jako przykład separatyzmu na obszarze byłego ZSRR

Author: Dawid Pudło

Citation style: Pudło Dawid. (2017). Konflikt naddniestrzański jako przykład separatyzmu na obszarze byłego ZSRR. W: T. Iwanek (red.), "Militarne i pozamilitarne aspekty współczesnego bezpieczeństwa międzynarodowego : wybrane problemy. T. 2" (S. 77-95). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Dawid Pudło

Konflikt naddniestrzański jako przykład separatyizmu na obszarze byłego ZSRR

Separatyzm na obszarze byłego ZSRR jest do dzisiaj jednym z najpoważniejszych problemów po zakończeniu zimnej wojny i stwarza zagrożenie dla bezpieczeństwa także globalnego. W pracy zostaną przedstawione determinanty separatyizmu w Naddniestrzu z podkreśleniem problemu, jakie stwarza to *quasi*-państwo.

Intencją autora jest przedstawienie wydarzeń konfliktu w Naddniestrzu i tego, co dzieje się do dnia dzisiejszego na tym obszarze, mimo że jest to konflikt zamrożony i podsycany przez Moskwę. Powstanie *de facto* nowych tworów politycznych stawia nas pytaniem, czy jest to separatyzm, czy też ludność terytoriów, które chcą się odłączyć, ma prawo do samostanowienia. Z drugiej strony separatyzm na terenie byłego ZSRR pokazuje odbudowę przez obecne władze w Moskwie polityki neoimperializmu.

Wstęp

Wydarzenia będące następstwem rozpadu Związku Socjalistycznych Republiki Radzieckich (ZSRR) dotknęły wiele państw powstałych po rozpadzie tego imperium, będąc przyczyną odrodzenia się nacjonalizmów, które były tłumione w czasach radzieckich. Rozpad ZSRR doprowadził do konfliktów między innymi o niewielkie Naddniestrze, które będąc przemysłową częścią Mołdawii, było istotne z ekonomicznego punktu widzenia. Jednak wydarzenia po 1991 roku doprowadziły do sytuacji, w której Kiszyniów nie kontroluje terenów Naddniestrza, zależnych obecnie od Federacji Rosyjskiej. Autor na początku przybliży czynniki i wydarzenia, które wpłynęły na obecną sytuację w rejonie Naddniestrza, następnie przedstawiony zostanie przebieg działań wojennych oraz skutki konfliktu w Naddniestrzu. Na końcu zostanie ukazana sytuacja tego *quasi*-państwa po zakończeniu wojny aż do dnia dzisiejszego.

Czym jest separatyzm

Separatyzm to chęć do wyodrębnienia się z jakiejś grupy. Najbardziej rozpoznawalny jest to separatyzm narodowościowy, który dąży do secesji i oderwania się określonego terytorium od jednego państwa i stworzenia własnej struktury państwowej¹.

Pojęcie separatyzmu tłumaczone jest na wiele sposobów. Według Daniela Zarębskiego:

[...] oznacza polityczne dążenie do oderwania od określonego terytorium jakiegoś państwa i utworzenie odrębnej struktury państwowej lub przyłączenie się tego terytorium do sąsiedniego kraju. Tego typu tendencje występują na terenach przygranicznych lub tam, gdzie polityczne, religijne lub narodowościowe mniejszości żyją na wyodrębnionym terytorium².

Na gruncie nauk społecznych separatyzm sprowadza się do:

[...] dążenia mniejszościowej grupy etnicznej (narodowości lub mniejszości narodowej) do autonomii własnego regionu integralnego w ramach państwa narodowego lub oderwania tego regionu od państwa macierzystego i utworzenia własnego państwa, względnie zjednoczenia z macierzą (mniejszości narodowe) w celu zapewnienia przetrwania odrębnej tożsamości etnicznej oraz zagwarantowania realizacji swoich interesów politycznych, gospodarczych i kulturowych³.

Warto także podkreślić, że okoliczności, które towarzyszą separatystom, determinują charakter ich roszczeń. Profesor Benjamin Neuberger wskazuje, że w zależności od partykularnych interesów każdemu przysługuje samostanowienie w aspekcie wewnętrznym, które może być realizowane w ramach autonomii bądź modelu federacyjnego państwa⁴.

Suwerenność narodów nie była nigdy bezpośrednio przedstawiona w żadnym z dokumentów, jednak w sposób pośredni suwerenność narodów przedstawiono

¹ R. HARRIS, J. HARRIS: *The Nation in the Global Era: Conflict and Transformation*. Brill 2009, s. 320.

² D. ZARĘBSKI: *Współczesne organizacje terrorystyczne*. Tarnów 2006, s. 24.

³ K. CZUBOCHA: *Separatyzm etniczny w dobie praw człowieka – nowe wyzwania dla państwa narodowego i społeczności międzynarodowej*. Toruń 2012, s. 21–22.

⁴ B. NEUBERGER: *National Self-determination in Postcolonial Africa*. Boulder 1986, s. 6.

w art. 27 *Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych* z 1966 roku:

W Państwach, w których istnieją mniejszości etniczne, religijne lub językowe, osoby należące do tych mniejszości nie mogą być pozbawione prawa do własnego życia kulturalnego, wyznawania i praktykowania własnej religii oraz posługiwania się własnym językiem wraz z innymi członkami danej grupy⁵.

Sam separatyzm jest też spowodowany przez wiele czynników, jak np.: rozpad państw wielonarodowych, czego przykładem może być rozpad Jugosławii czy ZSRR; konflikty religijne, etniczne, społeczne, rozbudzenie nacjonalizmów⁶.

Geneza konfliktu

Konflikt w Naddniestrzańskiej Republice Mołdawskiej (NRM), który był dla niej wojną o niepodległość, a następnie przerodził się w zamrożony konflikt i doprowadził do rozkwitu separatyzmu w Naddniestrzu, swoją genezą sięga początków wieku XX. Terytorium dzisiejszego Naddniestrza do XVII wieku wchodziło w skład Księstwa Mołdawskiego. W 1812 roku po wojnie rosyjsko-tureckiej na mocy pokoju z Bukaresztu Moskwa otrzymała Besarabię⁷. Po rewolucji październikowej na obszarze Besarabii stworzono Mołdawską Republikę Ludową przekształconą następnie w Mołdawską Republikę Demokratyczną, która została wchłonięta przez Rumunię 27 czerwca 1918 roku⁸. Stworzono później Besarabską Socjalistyczną Republikę Radziecką, a w 1924 roku Mołdawską Autonomiczną SRR w składzie Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (Ukraińska SRR)⁹. Kolejną zmianę przyniósł pakt Ribbentrop – Mołotow z 23 sierpnia 1939 roku, kiedy to Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) mógł decydować o losie między innymi Besarabii, co też uczynił, i stworzono Mołdawską Socjalistyczną Republikę Radziecką (Mołdawska SRR), która w latach

⁵ *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych*, <http://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/onz-i-prawa-czlowieka/konwencje/międzynarodowy-pakt-praw-obywatelskich-i-politycznych> [dostęp: 16.10.2016].

⁶ K. KONIECZNA: *Istnienie państw w czasie i przestrzeni w świetle działalności ruchów separatystycznych*. „Pisma Humanistyczne”. R. 12, s. 177–192, http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Pisma_Humanistyczne/Pisma_Humanistyczne-r2014-t12/Pisma_Humanistyczne-r2014-t12-s177-192/Pisma_Humanistyczne-r2014-t12-s177-192.pdf [dostęp: 16.10.2016].

⁷ L. BAZYŁOW, P. WIECZORKIEWICZ: *Historia Rosji*. Wrocław 2005, s. 193.

⁸ Ibidem, s. 409–410.

⁹ <http://moldova-mare.com/rus/histor.php?id=151> [dostęp: 17.02.2015].

1941–1944 była pod okupacją rumuńską¹⁰. Okres po 1945 roku ponownie dał możliwość istnienia Mołdawskiej SRR. Kiszyniów miał instrumenty do mołdawianizacji republiki, aby równoważyć wpływy rumuńskie, które były zwalczane w okresie radzieckim. Jednak po 1989 roku stało się to czynnikiem destabilizacji Mołdawii z powodu chęci zjednoczenia z Rumunią, między innymi Frontu Ludowego Mołdawii, który dążył do zjednoczenia obu państw. Fakt ten doprowadził do rozbudzenia naddniestrzańskiego separatyzmu¹¹.

Rządy I Sekretarza Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego Michaiła Gorbaczowa przyniosły zmiany. M. Gorbaczow od razu skrytykował poprzedników i to, jaki jest stan państwa. Najbardziej znane stały się trzy reformy Gorbaczowa: Głasnost (pol. jawność), Pieriestrojka (pol. przebudowa), której celem było zmodernizowanie centralnie planowanej gospodarki socjalistycznej i wprowadzenie do niej elementów gospodarki kapitalistycznej; ostatnim elementem było Uskorień (pol. przyspieszenie), które miało przyspieszyć procesy zmian w gospodarce¹².

Reformy przyspieszyły, a wraz z liberalizacją doszło do wielu zmian, także na terenie Naddniestrza. Przyspieszenie tworzenia się nowej republiki było spowodowane jej mołdawianizacją. Już na początku 1989 roku Związek Pisarzy Mołdawii stworzył ustawę *O funkcjonowaniu języków na terytorium Mołdawskiej SRR*. 30 marca 1989 roku opublikowano roboczy projekt ustawy *O języku państwowym*, którym według projektu Mołdawskiej Rady Najwyższej stał się tylko język mołdawski¹³. Ustawę przyjęto 31 sierpnia 1989 roku, co wywołało ogromny sprzeciw i niezadowolenie w Naddniestrzu, gdzie większość mieszkańców była rosyjskojęzyczna i nie posługiwała się językiem mołdawskim. Takie działania rządu w Kiszyniowie rozbudzały naddniestrzański separatyzm. Według spisu powszechnego z 1989 roku teren Naddniestrza zamieszkiwało 730 tysięcy ludzi, z czego Mołdawianie stanowili aż 39,9% ludności, Rosjanie – 25,5%, a Ukraińcy – 28,3%¹⁴. Inicjatywę polityczną w NRM przejęła Zjednoczona Rada Kolektywów Pracowniczych, która w gazecie „Strajkujący Tyraspol” podawała informacje o sytuacji w Naddniestrzu¹⁵.

Na przełomie 1989 i 1990 roku przeprowadzono na terenie Naddniestrza referendum w sprawie utworzenia Naddniestrzańskiej Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Za utworzeniem nowej republiki w składzie ZSRR głoso-

¹⁰ L. BAZYŁOW, P. WIECZORKIEWICZ: *Historia Rosji...*, s. 447.

¹¹ J. SOLAK: *Mołdawia Republika na trzy pęknięcia. Historyczno-społeczny, militarny i geopolityczny wymiar „zamrożonego konfliktu” o Naddniestrze*. Toruń 2009, s. 19–21.

¹² D.R. MARPLES: *Historia ZSRR: od rewolucji do rozpadu*. Przeł. I. SCHAROCH. Wrocław 2006, s. 281–284.

¹³ В.Е. АНДРУЩАК, П.А. БОЙКО: *История Республики Молдова. С древнейших времен до наших дней*. Кишинёв 2002, s. 327.

¹⁴ M. KOSIENKOWSKI: *Naddniestrzańska Republika Mołdawska. Determinanty przetrwania*. Toruń 2010, s. 73.

¹⁵ В.Е. АНДРУЩАК, П.А. БОЙКО: *История...*, s. 329.

wało 95,8% osób¹⁶. 25 lutego 1990 roku przeprowadzono wybory do Rady Miejskiej Tyraspola, która wybrała na przewodniczącego Igora Smirnowa. 2 września 1990 roku proklamowano Naddniestrzańską SRR, aby 5 listopada 1990 roku utworzyć Naddniestrzańską Republikę Mołdawską (NRM)¹⁷. Pierwsze wybory parlamentarne w tym państwie do Rady Najwyższej, która liczyła 64 deputowanych, odbyły się 25 listopada 1990 roku. Parlament republiki przyjął wiele ustaw, a Igor Smirnow został Prezydentem NRM¹⁸.

Rok 1991 przyniósł próby uratowania ZSRR. Michaił Gorbaczow 6 lutego 1991 roku zapowiedział, że 17 marca odbędzie się referendum w sprawie nowego traktatu związkowego, który utworzy Wspólnotę Niepodległych Państw (WNP)¹⁹. 17 marca 1991 roku doszło do referendum ogólnozwiązkowego, w którym obywatele republik ZSRR (oprócz Litwy, Łotwy, Estonii, Mołdawii, Armenii i Gruzji, w których można było głosować w radzieckich instytucjach) odpowiedzieli na pytanie: *Czy uważasz za niezbędne zachowanie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich jako odnowionej federacji równoprawnych suwerennych republik, w których prawa człowieka i wolność każdej narodowości będzie w pełni zagwarantowana?* Propozycję w referendum poparło 77,85% mieszkańców, przeciwko było 22,15%. Frekwencja wyniosła 80,03%. W NRM także przeprowadzono referendum. Za pozostawieniem ZSRR było, aż 98,3%²⁰.

Podpisanie nowego traktatu miało się odbyć 20 sierpnia 1991 roku, jednak dzień wcześniej dochodzi do puczu Gienadija Janajewa. Przywódcy puczu – wiceprezydent G. Janajew, szef milicji Boris Pugo i szef KGB Władimir Kriuczukow – umieścili M. Gorbaczowa w areszcie domowym. 20 sierpnia 1991 roku przed Białym Domem w Moskwie zebrało się 300 tysięcy mieszkańców stolicy, aby poprzeć Prezydenta ZSRR. 24 czerwca 1991 roku M. Gorbaczow ustąpił ze stanowiska Sekretarza Generalnego KC KPZR, a 8 grudnia 1991 roku prezydenci: Rosji – Borysa Jelcyn, Ukrainy – Leonid Krawczuk i przewodniczący Rady Najwyższej Białorusi – Stanisław Szuszkiewicz podpisali układ białowieski. Zadecydowano wtedy o przekształceniu ZSRR w WNP. 25 grudnia 1991 roku do dymisji podaje się M. Gorbaczow, zaś dnia następnego *de facto* ZSRR już nie ma, chociaż *de iure* istniał do 31 grudnia 1991 roku²¹.

Mimo destabilizacji w ZSRR i nieuchronnego rozpadu Imperium Radzieckiego doszło 1 grudnia 1991 roku na terenie NRM do referendum niepodległości-

¹⁶ *Что повлечет за собой референдум в Приднестровье?*, <http://press.try.md/item.php?id=75656> [dostęp: 17.10.2014].

¹⁷ J. SOLAK: *Moldawia...*, s. 98.

¹⁸ *История создания и развития Верховного Совета Приднестровской Молдавской Республики*, http://www.pmr21.info/text.php?cat=55&name=istorija_sozdanija_i_razvitija_verxovnogovo_soveta_pridnestrovskoj_moldavskoj_respubliki_&arch=onsite [dostęp: 17.02.2015].

¹⁹ D.R. MARPLES: *Historia...*, s. 304.

²⁰ *Воля, которую мы потеряли...*, http://www.vremyababurin.narod.ru/Num5_2001/N5_2001.html [dostęp: 17.02.2015].

²¹ D.R. MARPLES: *Historia...*, s. 320–322.

wego i wyborów prezydenckich. W referendum zadano pytanie: *Czy NRM ma być niepodległa?* Za niepodległością opowiedziało się 97,7%, przeciwko było 2,3%²². Wybory prezydenckie wygrał Igor Smirnow, zdobywając 65,4% głosów. Na drugim miejscu znalazł się Grigorij Marakuca (przewodniczący Rady Najwyższej NRM w latach 1991–2005²³) z poparciem 31,0%, na trzecim miejscu był Grigorij Błagodarnyj – 1,5%. Przeciwno wszystkim kandydatom głosowało 2,1% wyborców. Frekwencja wyniosła 78%²⁴.

Według władz referendum niepodległościowe w Tyraspolu zostało przeprowadzone zgodnie z procedurami, jednak Kiszyniów nie zgadzał się i nie uznał niepodległości Naddniestrza, powołując się między innymi na konwencję z Montevideo²⁵. Jednocześnie podkreślał, że jest to niemożliwe, ponieważ Naddniestrze nie spełnia żadnych kryteriów do uznania go za państwo (efektywność państwa, skuteczność władz, zdolność do utrzymywania stosunków zewnętrznych). Tyraspol oskarżał Mołdawię o to, że ze względów politycznych nie chce uznać niepodległości Naddniestrza, które na to zasługuje i posiada kontrolę nad swoim terytorium²⁶.

Separatyzm naddniestrzański spowodował powstanie nowego tworu politycznego z wielu względów. Tyraspol nie uznawał argumentów Kiszyniowa. Na przestrzeni wieków region ten, jak i samo Naddniestrze przechodziły pod różne rządy. Jednak powstanie Naddniestrza po rozpadzie ZSRR nie wiązało się tylko z samym rozpadem tego państwa, ale także przez to, że w czasach imperium radzieckiego przemieszczano ludność tego państwa, skutkiem czego Rosjanie byli rozmieszczeni we wszystkich republikach związkowych i stanowili znaczącą część ludności nie tylko Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Po rozpadzie ZSRR nie tylko w Naddniestrzu, ale także w Abchazji, Osetii Południowej, Tatarstanie, Czeczenii doszło do odrodzenia ruchów separatystycznych, które stały się państwami nieuznanymi, jednak m.in. w Naddniestrzu separatyzmu nie zdławiono po zbrojnym konflikcie. Mołdawia, na której terytorium funkcjonuje Naddniestrze, podkreślała, że Naddniestrze to sztuczny twór, niemający racji bytu, a jego dążenia separatystyczne muszą zostać zlikwidowane na rzecz jedności państwa. Jednocześnie Mołdawia argumentowała nieuznanie NRM tym, że nie ma narodu Naddniestrza, ponieważ żyją tam Mołdawianie, Rosjanie i Ukraińcy. W wyniku wojny z 1992 roku Mołdawia miała kolejny argument. Kryterium rozwiązania konfliktu nie pozwalało na uznanie Naddniestrza, które podnosiło argument

²² А.З. Волкова: *Референдумы в контексте истории становления и развития демократических институтов в Приднестровье (конец XX – начало XXI вв.)*, <http://vestnik.mfa-pmr.org/?newsid=106> [dostęp: 17.02.2015].

²³ http://oppmr.ru/index/marakuca_grigorij_stepanovich/0-56 [dostęp: 17.02.2015].

²⁴ *Президентские выборы в Приднестровье: Основные итоги избирательных кампаний*, <http://www.olvia.idknet.com/ol41-12-06.htm> [dostęp: 17.02.2015].

²⁵ http://avalon.law.yale.edu/20th_century/intam03.asp [dostęp: 17.02.2015].

²⁶ R. BIERZANEK, J. SYMONIDES: *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa 2008, s. 140–141.

w postaci łamania praw człowieka przez Mołdawię ze względu na dyskryminację językową²⁷. Jednak separatyzm naddniestrzański przetrwał także dzięki stacjonowaniu 14. Armii Rosyjskiej, która podtrzymuje istnienie Naddniestrza, a sama Federacja Rosyjska, utrzymując nieuznawane państwo, posiada swój przyczółek, jednocześnie destabilizuje sytuację w Mołdawii, które dąży do struktur euroatlantyckich. Podobna sytuacja dotyczy Abchazji i Osetii Południowej w Gruzji oraz konfliktu w Donbasie i sytuacji na Krymie na Ukrainie²⁸.

Jednocześnie można zauważyć, że separatyzm na obszarze poradzieckim ma swoje wspólne cechy, które są zauważalne w Naddniestrzu, Abchazji, Osetii Południowej, Gagauzji, Donbasie czy też na Krymie. Separatyści z tych regionów są prorosyjscy i to jest kluczowa kwestia dla odrodzonego separatyzmu. Prorosyjskość tych ruchów separatystycznych jest spowodowana przez dużą liczbę Rosjan, którzy zamieszkują te tereny i chcieliby, aby były republiki radzieckie, które obecnie są niepodległymi państwami (Gruzja, Ukraina, Mołdawia), weszły w skład Federacji Rosyjskiej lub też zacieśniły bardzo swoje relacje z Moskwą i były od niej uzależnione. Poradziecki i naddniestrzański separatyzm łączy też to, że Federacja Rosyjska dzięki państwom nieuznawanym może destabilizować sytuację wewnętrzną państw, które chcą być w strukturach euroatlantyckich, a dzięki separatystom można destabilizować sytuację w regionie, a jednocześnie liderzy ruchów separatystycznych są wspierani finansowo przez Moskwę, która w razie obrony swoich interesów jest w stanie doprowadzić do konfliktów. Przykładem mogą być konflikty w Naddniestrzu, ale też wojny w Abchazji, Osetii Południowej, Czeczenii czy też konflikt w Donbasie²⁹.

Wojna pięciomiesięczna (1 III 1992 – 21 VII 1992)

Podwójny wybór w NRM wywołał niezadowolenie Kiszyniowa. Władze Republiki Mołdawii postanowiły działać i doprowadzić do uzyskania kontroli nad zbuntowanym według nich separatystycznym Naddniestrzem. Przy granicy mołdawsko-naddniestrzańskiej Kiszyniów koncentrował Policyjne Oddziały Specjal-

²⁷ Ibidem, s. 144–148.

²⁸ T.A. OLSZAŃSKI, A. SARNA, A. WIERZBOWSKA-MITRĘGA: *Konsekwencje aneksji Krymu*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-19/konsekwencje-aneksji-krymu> [dostęp: 16.10.2016].

²⁹ A. WILK: *Militarne konsekwencje militaryzacji Krymu*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-19/militarne-konsekwencje-aneksji-krymu> [dostęp: 16.10.2016]; W. BARTUZI, K. PEŁCZYŃSKA-NAŁĘCZ, K. STRACHOTA: *Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach: rozmrożone konflikty pomiędzy Rosją a Zachodem*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/raport-osw/2008-07-15/abchazja-osetia-poludniowa-gorski-karabach-rozmrozone-konflikty> [dostęp: 16.10.2016].

nego Przeznaczenia (OPON). Apogeum prowokacji nastąpiło 1 marca 1992 roku, kiedy to mołdawska policja zastrzeliła wieczorem w Dubossarach komendanta miejscowej milicji. Druga strona, czyli Tyraspol, uznała to za atak i prowokację i w tym celu postawiła w stan gotowości batalion gwardii. Wówczas zaczęła się zbrojna faza konfliktu³⁰.

Początek wojny był próbą sforsowania przez Mołdawię rzeki Dniestr i zdobycia jakiegokolwiek punktu na lewym brzegu, co według Kiszyniowa miało spowodować rozdzielenie NRM na dwie części z powodu bardzo wąskiego terytorium Naddniestrza, zaś następnym celem miała być stolica Naddniestrza. Plany mołdawskie były nie do zrealizowania z powodu braku amunicji, a także przez to, że Republika Mołdawii nie posiadała jeszcze regularnej armii, którą zaczęła się tworzyć dopiero w czerwcu 1992 roku³¹. Tyraspol posiadał niewielkie siły zbrojne, które łącznie liczyły około 7 tysięcy. Jednak przewidywano, że w chwili zagrożenia Naddniestrza może bronić 25 tysięcy żołnierzy. Tworzenie sił zbrojnych NRM rozpoczęło się we wrześniu 1991 roku. Pomimo skromnych sił zbrojnych Tyraspol liczył na to, że w konflikt włączy się 14. Armia Rosyjska, która początkowo była pod dowództwem Wspólnoty Niepodległych Państw, a od kwietnia 1992 roku dzięki dekretovi Borysa Jelcyna wszystkie wojskowe siły zbrojne, a także 14. Armia były pod jurysdykcją Moskwy³².

W marcu 1992 roku przez brak środków Mołdawia musiała zrezygnować z ataku na Tyraspol. Postanowiono, że kolejnym celem ataku będzie drugie co do wielkości miasto Naddniestrza – Banderi. 1 kwietnia 1992 roku siły mołdawskie próbowały przejąć kontrolę nad miastem, co udało się 19 czerwca podczas akcji Koń Trojański. Ostrzelano wtedy przez przypadek twierdzę w Banderach³³, miejsce stacjonowania 14. Armii, która stanęła po stronie Naddniestrza i włączyła się w konflikt. Spowodowało to odbicie Bander z rąk mołdawskich już dnia następnego³⁴.

Włączenie się strony rosyjskiej doprowadziło do zawieszenia broni. Osobą, która się do tego przyczyniła, był dowódca 14. Armii generał Aleksandr Lebiedz, który zaszantażował Kiszyniów, mówiąc, że „najbliższy obiad zje w Kiszyniowie, a kolację w Bukareszcie”³⁵. Doprowadziło to do kapitulacji Mołdawii. 7 lipca 1992 roku NRM przerwała działania wojenne, jednak Mołdawia dalej ostrzeliwała Naddniestrze, ignorując zawieszenie broni. Wówczas Prezydent Borys Jelcyn zmusił prezydenta Mołdawii Mircee Snegura i prezydenta NRM Igora Smirnowa

³⁰ J. SOLAK: *Mołdawia...*, s. 103–104.

³¹ Ibidem, s. 162–168.

³² J. SOLAK: *Mołdawia...*, s. 137–142 oraz 153–162.

³³ *Военно-историческое мемориальное кладбище в Бендерах*, http://www.bendery-fortress.com/index.php?option=com_content&view=article&id=108:voenno-istoricheskoe-memorialnoe-kladbishhe-v-benderax&catid=30:istoriya-benderskoj-kreposti&Itemid=14 [dostęp: 17.02.2015].

³⁴ J. SOLAK: *Mołdawia...*, s. 113–115.

³⁵ A. EBERHARDT: *Tożsamość narodowa a polityka zagraniczna Republiki Mołdowy*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny”. T. 2, nr 4/2002 (8). Warszawa 2002, s. 76.

do podpisania na Kremlu porozumienia o zawieszeniu broni. Federacja Rosyjska dzięki zamrożonemu konfliktowi na terenie Mołdawii mogła szantażować zarówno stronę mołdawską, jak i naddniestrzańską³⁶.

Po obu stronach walczyło łącznie około 40 tysięcy ludzi. Według danych Naddniestrza po ich stronie walczyło 12 tysięcy ludzi. Liczba zabitych wyniosła 809 ludzi, rannych 1471, a inwalidami zostało 185 osób. Strona Mołdawia nigdy nie podała oficjalnych danych, jednak według szacunkowych danych MSZ Mołdawii po stronie Kiszyniowa walczyło 29 tysięcy ludzi, z czego 386 zginęło, 455 zostało rannych, a 324 zostało inwalidami³⁷.

Konflikt ten stał się dla Federacji Rosyjskiej poligonem doświadczalnym, na którym zastosowano koncepcję zachowania wpływów przez Moskwę na terenie dawnego ZSRR. Koncepcja zakładała, że na terenie, który chce się uniezależnić od Moskwy, trzeba stworzyć siłę polityczną, która będzie zależna od Moskwy, a armia rosyjska na początku będzie wspierać konflikt i siły separatystów, po czym stanie się mediatorem i jednocześnie zostawi konflikt w stanie zawieszenia³⁸.

Okres powojenny – próby uregulowania konfliktu

W okresie powojennym w relacjach Mołdawii i Naddniestrza nastąpiła zmiana z konfliktu zbrojnego w konflikt zamrożony, którego rozmrożenie może nastąpić w każdej chwili. Sytuacja po wojnie w Naddniestrzu wyglądała następująco. Wprowadzono trzy języki urzędowe: rosyjski, ukraiński i mołdawski, podkreślając wielokulturowość Naddniestrza³⁹. Władze w Tyraspolu faworyzują jednak język rosyjski. Przykładem może być zamknięcie w 2004 roku ostatniej szkoły, gdzie wykładano wszystkie przedmioty w języku mołdawskim, a nauczycieli zwolniono, aresztowano i uznano za sabotażystów⁴⁰.

W wyniku konfliktu z lat 90. XX wieku Mołdawia straciła obszar, na którym mieszka według spisu powszechnego z 2004 roku około 550 tysięcy osób (obecnie rzeczywista liczba ludności jest mniejsza). Najwięcej ludności zaznaczyło narodowość mołdawską – 31,9%, rosyjską – 30,3%, ukraińską – 28,8%, a inne

³⁶ J. SOLAK: *Mołdawia...*, s. 115–116.

³⁷ М. ЛЬВОВСКИ: 20 лет войне на Днестре: Бендерская трагедия окончательно расколола Молдавию, <http://www.segodnya.ua/world/20-let-vojne-na-dnecre-benderckaja-trahedija-okonchatelno-rackolola-moldaviju.html> [dostęp: 17.02.2015].

³⁸ A. GIL: *Naddniestrzańska Republika Mołdawia jako element przestrzeni Europy Środkowo-Wschodniej*. Lublin 2005, s. 20.

³⁹ Конституция Приднестровской Молдавской Республики (Текущая редакция по состоянию на 6 августа 2011 г.), Закон о языках в Приднестровской Молдавской Республике с 8 сентября 1992 г.

⁴⁰ M. KOSIENKOWSKI: *Naddniestrzańska...*, s. 133.

opcje wybrało 9%⁴¹. Polityka Republiki Mołdawii wobec Naddniestrza polegała na ustępstwach i nieudolności. Okres ustępstw trwał od 1992 do 2001 roku, kiedy zmieniły się władze w Kiszyniowie. 24 grudnia 1995 roku w NRM odbyło się referendum nad konstytucją NRM i przyjęciem NRM do WNP. Za konstytucją głosowało 82,70%, a za wejściem do WNP odpowiedziało się 89,70%⁴². Kiszyniów wycofał się z rozmów o podpisaniu umowy celnej, jednak rząd Mołdawii zdecydował się w 1996 roku przekazać NRM pieczęcie celne. Było to możliwe dzięki umowie celnej zawartej 7 lutego 1996 roku⁴³.

Taki stan utrzymywał się do 1 stycznia 2001 roku, kiedy to Kiszyniów nie przekazał Tyraspolowi nowych pieczęci celnych. Doprowadziło to do wojny celnej. Władze w Kiszyniowie chciały dzięki temu sprowadzić na swoje terytorium część naddniestrzańskich firm. To się jednak nie udało, a pomoc dla Tyraspola przysłała z Kijowa, który akceptował stare pieczęcie celne. Bierność Kiszyniowa doprowadziła do rozkwitu szarej strefy. Brak kontroli na granicy NRM z Ukrainą spowodował rozwój przemysłu zbrojeniowego, a szara strefa rozwijała się coraz bardziej dzięki przemytowi i handlowi bronią. W procederze tym brała udział między innymi spółka Sheriff powiązana z władzami NRM, a jej założycielami byli członkowie partyjnej nomenklatury radzieckiej⁴⁴.

Tyraspol pomimo kolejnych perturbacji z Mołdawią dalej postrzegał ją jako wroga. Straszono przyłączeniem Mołdawii do Rumunii. W 1994 roku Kiszyniów wytrącił Tyraspolowi argument, który mówił o zjednoczeniu Mołdawii z Rumunią. Podczas referendum przeprowadzonego w dniach 6–7 marca 1994 roku aż 94,4% mieszkańców Republiki Mołdawii opowiedziało się za niepodległością, co nie spodobało się w Naddniestrzu, ale mogło uspokoić Tyraspol przez to, że Kiszyniów nie będzie integrował się z Rumunią⁴⁵. Niejako w odpowiedzi na mołdawskie referendum Naddniestrze 27 marca 1995 roku zorganizowało kolejne referendum. Tym razem obywatele mieli odpowiedzieć na pytanie, czy rosyjskie wojska mają opuścić terytorium Naddniestrza. Przeciwnych temu pomysłowi było 93,30%, a wynik był po myśli władz w Tyraspolu⁴⁶. Rok później w Naddniestrzu w wyborach prezydenckich w 1996 roku, wygrał I. Smirnow, zdobywając 71,94% głosów w I turze. Jednak taki wynik nie polepszył relacji mołdawsko-naddniestrzańskich⁴⁷.

⁴¹ <http://pop-stat.mashke.org/pmr-ethnic-loc2004.htm> [dostęp: 17.02.2015].

⁴² *Transnistrische Moldawische Republik (Moldawien)*, 24. Dezember 1995: *Beitritt zur Gemeinschaft unabhängiger Staaten (GUS)*, <http://www.sudd.ch/event.php?lang=en&id=md031995> [dostęp: 17.02.2015].

⁴³ M. KOSIENKOWSKI: *Naddniestrzańska...*, s. 165.

⁴⁴ J. SOLAK: *Mołdawia...*, s. 128–133.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 27, 117.

⁴⁶ *Transnistrische Moldawische Republik (Moldawien)*, 27. März 1995: *Kein Abzug der russischen Truppen*, <http://www.sudd.ch/event.php?lang=en&id=md011995> [dostęp: 17.02.2015].

⁴⁷ *Президентские выборы в Приднестровье: Основные итоги избирательных кампаний*, <http://www.olvia.idknet.com/ol41-12-06.htm> [dostęp: 17.02.2015].

Zmiana miała jednak nastąpić po wyborach parlamentarnych w Mołdawii, które odbyły się 25 lutego 2001 roku. Komuniści zdobyli wówczas 71 na 101 mandatów w mołdawskim parlamencie, a prezydentem został wybrany komunista Władimir Woronin. Takie rozstrzygnięcie na mołdawskiej scenie politycznej spełzło na niczym, ponieważ od 2001 roku polityka Partii Komunistów Republiki Mołdawii (PKRM) wobec NRM była konfrontacyjna i nieprzejednana. Rządzący komuniści też chcieli kontrolować całe terytorium Mołdawii, co spotkało się ze zdziwieniem w Tyraspolu, który uważał polityków z PKRM za sprzymierzeńców⁴⁸.

Władimir Woronin w 2003 roku postanowił utworzyć wspólną mołdawsko-naddniestrzańską Komisję Konstytucyjną, która miała doprowadzić do zjednoczenia Naddniestrza z Mołdawią. Na początku prace komisji zapowiadały, że porozumienie pomiędzy obiema stronami zostanie osiągnięte w najbliższej przyszłości, szybko jednak okazało się, że W. Woronin nie porozumie się ze I. Smirnowem. Prezydent Mołdawii zwrócił się o pomoc do Władimira Putina, który wyznaczył Dimitrija Kozaka na pośrednika w sprawie utworzenia nowej federacyjnej konstytucji Mołdawii. Plan Kozaka zakładał, że Republika Mołdawii będzie asymetrycznym podmiotem z Naddniestrzańską Republiką Mołdawską, która zachowa konstytucję, organy państwa, budżet. Gagauzja pozostałaby nadal autonomiczną jednostką terytorialną w Mołdawii. Językiem państwowym zostałby mołdawski, a rosyjski stałby się językiem oficjalnym, przy czym Naddniestrze i Gagauzja mogłyby wprowadzić dodatkowe języki urzędowe⁴⁹.

W planach nowe zjednoczone państwo miałoby jednego wspólnego prezydenta, rząd i dwuizbowy parlament. Izba wyższa składałaby się z 26 deputowanych (13 wybieranych przez federalną izbę niższą, 8 wybieranych przez Radę Najwyższą NRM, 5 wybieranych przez zgromadzenie narodowe Gagauzji). Izba niższa składałaby się z 71 deputowanych. Izba wyższa i federalny prezydent mieliby prawo weta do ustawy federalnej. Premiera natomiast zatwierdzałaby izba wyższa, a dwóch wicepremierów wybierałyby parlamenty regionalne. Plan zakładał, że do końca października przeprowadzone zostanie referendum konstytucyjne, wybory do parlamentu federalnego odbędą się do końca 2005 roku, zaś prezydent zostanie wybrany do maja 2005 roku. Władze w Tyraspolu uważały, że ich zdanie jest pomijane, ponieważ Mołdawia byłaby uprzywilejowana w nowym państwie, i zniweczyły cały plan, podając do mediów informację, że plan im się nie podoba. Poprawiony plan Kozaka został przedstawiony kilka miesięcy później. Mołdawia składałaby się tym razem z trzech równorzędnych podmiotów: Mołdawii, Naddniestrza i Gagauzji. W izbie niższej Naddniestrze zyskałoby jednego deputowanego na rzecz Gagauzji. Deputowani izby wyższej z NRM byłiby związani mandatem ze swoim lokalnym rządem. Zmiany w propozycjach planu Kozaka

⁴⁸ *Итоги досрочных парламентских выборов 25 февраля 2001 года*, <http://www.e-democracy.md/ru/elections/parliamentary/2001> [dostęp: 17.02.2015].

⁴⁹ J. SOLAK: *Mołdawia...*, s. 172–173.

zmniejszyłyby rolę rządu centralnego. Podpisanie zmian w Mołdawii miało mieć miejsce 25 listopada 2003 roku w Kiszyniowie, jednak W. Woronin dzień wcześniej odwołał uroczystość i próba zjednoczenia nie powiodła się. Kolejnym planem na uregulowanie zamrożonego konfliktu był plan Jurija Zubakowa, zastępcy szefa Rady Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej. Plan ten przewidywał zjednoczenie Mołdawii i NRM, a Naddniestrze otrzymałoby 19 mandatów (ze 101) w mołdawskim parlamencie oraz teki pierwszego wicepremiera i wiceministrów resortowych. Nowe państwo miało być też neutralne i nie wstępować w struktury wojskowe. W 2004 roku prezydentem Ukrainy został Wiktor Juszczenko, który także przedstawił swój plan dla Mołdawii i Naddniestrza. NRM miałyby się zde-mokratyzować i przeprowadzić wolne wybory i dopiero wtedy NRM mogłyby się stać autonomicznym regionem Mołdawii. Plan zakładał też, że w rozmowach na temat Naddniestrza wezmą udział: Rosja, USA, Rada Europy i Unia Europejska. Następnie rosyjska 14. Armia zostałaby zastąpiona przez siły pod egidą OBWE. Plan W. Juszczenki, który w swoim założeniu miał powołać likwidować system stworzony przez I. Smirnowa w Naddniestrzu, nie doszedł do skutku⁵⁰.

Jednocześnie władza prezydenta I. Smirnowa umacniała się. 17 marca 2006 roku przeprowadzono referendum, w którym zadano dwa pytania:

- 1. Czy popiera Pan/Pani politykę nakierowaną na uzyskanie niepodległości przez Naddniestrzańską Republikę Mołdawską i następnie swobodne przyłączenie się Naddniestrza do Federacji Rosyjskiej?*
- 2. Czy uważa Pan/Pani za możliwą rezygnację z niepodległości Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej i w następstwie wejście Naddniestrza w skład Republiki Mołdawii?*

Na pierwsze pytanie twierdząco odpowiedziało 97,2%, a na drugie 3,3%. Frekwencja wyniosła 78,6%. Taki wynik był potwierdzeniem, że ludność Naddniestrza opowiada się za wariantem prorosyjskim i w przyszłości chce zostać częścią Federacji Rosyjskiej⁵¹. Pod koniec 2006 roku po raz kolejny wybory prezydenckie wygrał I. Smirnow, który zdobył 82,4% głosów w I turze, co nie było zaskoczeniem⁵².

W Naddniestrzu pojawił się także wątek Polski, która stała się w grudniu 2004 roku kością niezgody na linii Tyraspol – Kijów, kiedy to ukraińskie służby celne zatrzymały w okolicach Lwowa samochód ciężarowy, w którym przewożono 8 milionów rubli naddniestrzańskich (118 000 USD). Po zatrzymaniu okazało się, że pieniądze zostały wybite przez Mennicę Państwową w Warszawie. Ukra-

⁵⁰ Ibidem, s. 173–188.

⁵¹ Центризбирком нмр обнародовал окончательные итоги референдума, <http://www.olvia.idknet.com/ol225-09-06.htm> [dostęp: 17.02.2015].

⁵² Transdnestr: Opposition presidential contender Safonov insists protest voting was higher, <http://regnum.ru/english/753957.html> [dostęp: 17.02.2015].

ina zaprotestowała, a gdy sprawa wyszła na jaw, bardzo szybko opisały ją media w Rosji. Polska wyjaśniła, że emitowała żetony, a nie pieniądze. Po wyjściu na jaw tych informacji Mennica Polska ostatecznie zerwała kontrakt z Bankiem Narodowym Naddniestrza, nie chcąc psuć relacji z Ukrainą⁵³.

Stagnacja po obu stronach Dniestru trwała do 2010 i 2012 roku. W 2010 roku doszło do zmiany władzy w Republice Mołdawii po ponad rocznych perturbacjach. W parlamencie większość zdobyła koalicja trzech partii proeuropejskich: Partii Liberalno-Demokratycznej, Demokratycznej Partii Mołdawii oraz Partii Liberalnej, które zdobyły łącznie 59 mandatów. Jednocześnie prezydenta wybrano dopiero w 2012 roku, został nim Nicolae Timofti (Aby wybrać prezydenta Mołdawii, potrzebnych jest 61 głosów w parlamencie, jeśli nie wybierze się go w ciągu trzech głosowań, dochodzi do rozwiązania parlamentu Republiki Mołdawii). W Naddniestrzu poważne zmiany zaszły w 2012 roku, kiedy to 11 grudnia doszło do pierwszej tury wyborów prezydenckich. Jewgienij Szewczuk zdobył 38,55% głosów, Anatolij Kamiński 26,30%, a dotychczasowy prezydent Naddniestrza I. Smirnow zdobył tylko 24,66% głosów i nie wszedł do drugiej tury wyborów, która odbyła się 25 grudnia 2012 roku. II turę wygrał Jewgienij Szewczuk, zdobywając 73,88% głosów, a jego kontrkandydat, popierany przez Kreml, A. Kamiński 19,67%⁵⁴.

Taki obrót sprawy miał być wynikiem popadnięcia w niełaskę byłego prezydenta I. Smirnowa, który blokował rosyjskie propozycję rozwiązania zamrożonego konfliktu. Po drugie wygrana kandydata, który nie miał oficjalnego poparcia Kremla, nie powoduje jednocześnie niezależności Tyraspoła od Moskwy. Jednocześnie prezydent J. Szewczuk postanowił, że z NRM wywiezione zostanie 20 ton amunicji, a rubel rosyjski ma być drugą walutą w Naddniestrzu obok rubla naddniestrzańskiego⁵⁵.

Obecna sytuacja Naddniestrza zmieniła się na gorsze. 2 września 2014 roku NRM obchodziła swoje 24-lecie i obchody święta w republice były skromniejsze niż dotychczas. Jak wiadomo, na wschodzie Europy takie symboliczne rzeczy mają znaczenie i można z nich wiele wyczytać. Zrezygnowano z drugiej w roku defilady (pierwsza i jedyna miała miejsce 9 maja z okazji obchodów Dnia Zwycięstwa) z powodów finansowych. Podczas defilady z okazji Dnia Zwycięstwa w Tyraspolu J. Szewczuk zapowiedział, że Naddniestrze powinno być uznane na arenie międzynarodowej, a następnie zostać częścią Federacji Rosyjskiej. Taka

⁵³ J. SOLAK: *Konsekwencje zamrożonego konfliktu o Naddniestrze dla bezpieczeństwa europejskiego*. Rozprawa habilitacyjna. Warszawa 2010, s. 68–69.

⁵⁴ ЦИК ПМР до пятницы должен сверить дополнительные списки избирателей с основными и дать оценку жалобе действующего главы государства о признании итогов голосования недействительными, <http://www.olvia.idknet.com/ol150-12-11.htm> [dostęp: 17.02.2015].

⁵⁵ K. CALUS: *Dwa ruble nad Dniestrem*, <http://www.new.org.pl/706,post.html> [dostęp: 17.02.2015]; K. CALUS: *Dyplomatyczne przebrojenie nad Dniestrem*, <http://www.new.org.pl/830,post.html> [dostęp: 17.02.2015].

deklaracja pokazuje, że w Tyraspolu mimo zmiany w fotelu prezydenckim polityka zagraniczna uprawiana jest bez większych zmian, a jej głównym partnerem jest nadal Federacja Rosyjska⁵⁶.

Nagłe załamanie gospodarki Naddniestrza spowodowane jest przez konflikt na wschodzie Ukrainy, przez co granica naddniestrzańsko-ukraińska jest bardziej kontrolowana. W złym stanie jest także budżet centralny NRM, do którego wprowadzono poprawki i zamrożono planowane podwyższenie pensji dla pracowników, a doszło nawet do zmniejszenia ich o 15%⁵⁷. Przez kryzys ekonomiczny pracownicy sektora budżetowego (50% ludności NRM pracuje w sektorze państwowym) pracują tylko cztery dni w tygodniu, co pokazuje, że jest to największy kryzys w historii tego nieuznanego państwa (Naddniestrze jest uznawane przez Abchazję, Osetię Południową i Górski Karabach, które uznają się wzajemnie)⁵⁸. Po ogólnokrymskim referendum z 16 marca 2014 roku i włączeniu Republiki Krymu i Sewastopola w skład Federacji Rosyjskiej, Rada Najwyższa Naddniestrza także o to poprosiła, jednak Moskwa odmówiła, zasłaniając się procedurami. Faktycznym powodem niewjęcia NRM w skład Federacji Rosyjskiej była niechęć do wywoływania kolejnego konfliktu ze względu na to, że Naddniestrze nie graniczy z Federacją Rosyjską⁵⁹.

Dla NRM sprzymierzeńcem jest też autonomiczna Gagauzja, która jest kolejnym elementem destabilizującym Mołdawię. W 2014 odbyło się tam referendum, w którym mieszkańcy tego odpowiedzieli na trzy pytania:

1. *Czy chcesz, by Mołdawia wstąpiła do Unii Europejskiej?*
2. *Czy chcesz, by Mołdawia wstąpiła do Unii Celnej Rosji, Białorusi i Kazachstanu?*
3. *Czy chcesz proklamowania niepodległości Gagauzji, gdyby Mołdawia straciła suwerenność?*

Na pierwsze pytanie twierdząco odpowiedziało 2,8% głosujących, a na drugie 98,4%. Za niepodległością Gagauzji zagłosowało 98% mieszkańców. Pokazuje to, że Moskwa chce zdestabilizować sytuację w Kiszyniowie przez prorosyjską Gagauzję, w której nasilają się tendencje separatystyczne. Ma to na celu odsunięcie od władzy Sojuszu na rzecz Europy, który rządzi w Mołdawii, i podsycanie nastrojów, aby do władzy doszły partie prorosyjskie, które będą współpracowały

⁵⁶ K. CAŁUS: *Naddniestrze wobec perspektywy aneksji przez Rosję*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-05-14/naddniestrze-wobec-perspektywy-aneksji-przez-rosje> [dostęp: 17.02.2015].

⁵⁷ K. CAŁUS: *Problemy finansowe Naddniestrza*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-07-09/problemy-finansowe-naddniestrza> [dostęp: 17.02.2015].

⁵⁸ A. POCZOBUT: *Naddniestrze zaciska pasa i zerka na Rosję*, http://wyborcza.pl/1,75477,16573404,Naddniestrze_zaciska_pasa_i_zerka_na_Rosje.html [dostęp: 17.02.2015].

⁵⁹ *Parlament Naddniestrza też chce przyłączenia do Rosji*, <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1078095,Parlament-Naddniestrza-tez-chce-przylaczenia-do-Rosji->, [dostęp: 17.02.2015].

z Moskwą, w przeciwieństwie do obecnych władz, które uważają Federację Rosyjską za wroga, a nie partnera, i dążą do wejścia w struktury europejskie⁶⁰.

23 października 2014 roku szef rosyjskiego MSZ zapowiedział, że jeśli Mołdawia zmieni swój kurs polityczny i wejdzie w skład jakiegoś bloku polityczno-wojskowego (Unia Europejska lub Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego), to Naddniestrze będzie miało pełne prawo do przeprowadzenia referendum niepodległościowego. Rosja nie chce jednak przyjąć do siebie Naddniestrza tak jak Krymu, ale byłoby to pełne uznanie niepodległości Naddniestrza. Jednak wraz z rozwojem kampanii wyborczej w Mołdawii Rosja straszyla Kiszyniów potencjalnym referendum niepodległościowym w Naddniestrzu⁶¹. W kampanii wyborczej w Mołdawii partie prorosyjskie, takie jak Partia Socjalistów Republiki Mołdawii i Partia Komunistów Republiki Mołdawii, nawoływały do zaprzestania integracji z Unią Europejską i integrowania się z Federacją Rosyjską, a co za tym idzie do pozostawienia sytuacji w Naddniestrzu w obecnym stanie⁶².

W wyniku wyborów prorosyjskie ugrupowania zdobyły 46 na 101 mandatów (Partia Socjalistów Republiki Mołdawii na czele z Igiorem Dodonem zdobyła 25 mandatów, a Partia Komunistów Republiki Mołdawii 21 mandatów, co nie pozwoliło im na stworzenie rządu). Dotychczasowa koalicja rządowa składająca się z Partii Liberalno-Demokratycznej, Demokratycznej Partii Mołdawii i Partii Liberalnej uzyskała 55 mandatów w parlamencie⁶³. Jednak po rozmowach koalicyjnych doszło do rozłamu w koalicji rządowej i nowa koalicja złożona jest z Partii Liberalno-Demokratycznej i Demokratycznej Partii Mołdawii, która posiada tylko 42 mandaty (stan na 17 lutego 2015 roku). Sytuacja powyborcza, w jakiej znalazła się Mołdawia, doprowadzi do niestabilności zarówno w Mołdawii, jak i w samym Naddniestrzu, co jest na rękę Moskwie z powodu silnej pozycji obozu prorosyjskiego, który wspiera politykę destabilizującą sytuację w regionie. Jednocześnie Moskwa za pomocą partii prorosyjskich chce zatrzymać proces integracji Mołdawii z Unią Europejską oraz posiadać w Kiszyniowie rząd, który będzie prowadził przychylną dla Federacji Rosyjskiej politykę zagraniczną⁶⁴.

⁶⁰ K. CAŁUS: *Gagauzja: rosnący separatyzm w Mołdawii*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2014-03-10/gagauzja-rosnacy-separatyzm-w-moldawii> [dostęp: 17.02.2015].

⁶¹ W. BECZEK: *Ławrow grozi przeprowadzeniem referendum w Naddniestrzu. Będzie powtórka z Krymu?*, http://www.tokfm.pl/Tokfm/1,103086,16855036,Ławrow_grozi_przeprowadzeniem_referendum_w_Naddniestrzu_.html?as=2 [dostęp: 17.02.2015].

⁶² K. CAŁUS: *Przed wyborami parlamentarnymi w Mołdawii*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-11-19/przed-wyborami-parlamentarnymi-w-moldawii> [dostęp: 17.02.2015].

⁶³ K. CAŁUS: *Mołdawia: umiarkowany sukces partii europejskich*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-12-03/moldawia-umiarkowany-sukces-partii-proeuropejskich> [dostęp: 17.02.2015].

⁶⁴ K. CAŁUS: *Koalicja mniejszościowa w Mołdawii*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-01-28/koalicja-mniejszosciowa-w-moldawii> [dostęp: 17.02.2015].

Zakończenie

Podsumowując okres istnienia Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej, można stwierdzić, że warunki egzystencji w tym nieuznanym *quasi*-państwie pogorszyły się i czasy względnego spokoju także się skończyły. Władze w Tyraspolu będą musiały stawić czoło kryzysowi ekonomicznemu i problemom społecznym. Po drugie, kryzys i pogarszający się ogólny stan w Naddniestrzu może doprowadzić do chęci przyłączenia się do Rosji, jeśli Moskwa się na to zgodzi, chociaż nie można wykluczyć scenariusza podtrzymywania sztucznie tworu, jakim jest NRM. To jest korzystne dla elit z Tyraspolu dzięki możliwości kontrolowania tego, co dzieje się w NRM. Najmniej prawdopodobne jest przyłączenie się Naddniestrza do Mołdawii z powodu wzajemnej niechęci ludności po obu stronach Dniestru. Istnieje małe prawdopodobieństwo połączenia się Naddniestrza z Mołdawią, jednak musiałoby to być spowodowane poprawą sytuacji gospodarczej samej Mołdawii, która boryka się z problemami ekonomicznymi i politycznymi kryzysami.

Najbliższy czas pokaże, co stanie się z Naddniestrzańską Republiką Mołdawską, której status najprawdopodobniej nie ulegnie radykalnej zmianie, chociaż jest on kartą przetargową Federacji Rosyjskiej w stosunkach z Mołdawią i należy podkreślić, że klucz do rozwiązania problemu znajduje się w Moskwie, która *de facto* kontroluje sytuację w Naddniestrzu. Związane jest to z tym, że to Federacja Rosyjska ma więcej kart przetargowych, między innymi możliwość podwyższania cen gazu dla Mołdawii czy jej destabilizacja poprzez sytuację nad Dniestrem. Unia Europejska nie jest w tym konflikcie silną stroną, co wynika z tego, że obecnie ma własne problemy. Zaś państwo wspólnoty, które miałoby problem w postaci separatystycznej republiki, nie jest na rękę Unii Europejskiej.

Bibliografia

- Андрющак В.Е., Бойко П.А.: *История Республики Молдова. С древнейших времен до наших дней*. Кишинёв 2002.
- BAZYŁOW L., WIECZORKIEWICZ P.: *Historia Rosji*. Wrocław 2005.
- BIERZANEK R., SYMONIDES J.: *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa 2008.
- CZUBOCHA K.: *Separatyzm etniczny w dobie praw człowieka – nowe wyzwania dla państwa narodowego i społeczności międzynarodowej*. Toruń 2012.
- EBERHARDT A.: *Tożsamość narodowa a polityka zagraniczna Republiki Mołdowy*. „Polski Przegląd Dyplomatyczny”. T. 2, nr 4(8)/2002.
- GIL A.: *Naddniestrzańska Republika Mołdawska jako element przestrzeni Europy Środkowo-Wschodniej*. Lublin 2005.

- HARRIS R., HARRIS J.: *The Nation in the Global Era: Conflict and Transformation*. Brill 2009.
- KOSIENKOWSKI M.: *Naddniestrzańska Republika Moldawska. Determinanty przetrwania*. Toruń 2010.
- MARPLES D.R.: *Historia ZSRR: od rewolucji do rozpadu*. Przeł. I. SCHAROCH. Wrocław 2006.
- NEUBERGER B.: *National Self-determination in Postcolonial Africa*. Boulder 1986.
- SOLAK J.: *Konsekwencje zamrożonego konfliktu o Naddniestrze dla bezpieczeństwa europejskiego. Rozprawa habilitacyjna*. Warszawa 2010.
- SOLAK J.: *Moldawia Republika na trzy pęknięcia. Historyczno-społeczny, militarny i geopolityczny wymiar „zamrożonego konfliktu” o Naddniestrze*. Toruń 2009.
- ZARĘBSKI D.: *Współczesne organizacje terrorystyczne*. Tarnów 2006.

Źródła internetowe

- BARTUZI W., PEŁCZYŃSKA-NAŁĘCZ K., STRACHOTA K.: *Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach: rozmrożone konflikty pomiędzy Rosją a Zachodem*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/raport-osw/2008-07-15/abchazja-osetia-poludniowa-gorski-karabach-rozmrozone-konflikty>.
- BECZEK W.: *Lawrow grozi przeprowadzeniem referendum w Naddniestrzu. Będzie powtórka z Krymu?*, http://www.tokfm.pl/Tokfm/1,103086,16855036,Lawrow_grozi_przeprowadzeniem_referendum_w_Naddniestrzu_.html?as=2.
- CAŁUS K.: *Dyplomatyczne przebrojenie nad Dniestrem*, <http://www.new.org.pl/830,post.html>.
- CAŁUS K.: *Dwa ruble nad Dniestrem*, <http://www.new.org.pl/706,post.html>.
- CAŁUS K.: *Gagauzja: rosnący separatyzm w Moldawii*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2014-03-10/gagauzja-rosnacy-separatyzm-w-moldawii>.
- CAŁUS K.: *Koalicja mniejszościowa w Moldawii*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-01-28/koalicja-mniejszosciowa-w-moldawii>.
- CAŁUS K.: *Moldawia: umiarkowany sukces partii proeuropejskich*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-12-03/moldawia-umiarkowany-sukces-partii-proeuropejskich>.
- CAŁUS K.: *Naddniestrze wobec perspektywy aneksji przez Rosję*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-05-14/naddniestrze-wobec-perspektywy-aneksji-przez-rosje>.
- CAŁUS K.: *Problemy finansowe Naddniestrza*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-07-09/problemy-finansowe-naddniestrza>.
- CAŁUS K.: *Przed wyborami parlamentarnymi w Moldawii*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-11-19/przed-wyborami-parlamentarnymi-w-moldawii>.
- OLSZAŃSKI T.A., SARNA A., WIERZBOWSKA-MITRĘGA A.: *Konsekwencje aneksji Krymu*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-19/konsekwencje-aneksji-krymu>.
- KONIECZNA K.: *Istnienie państw w czasie i przestrzeni w świetle działalności ruchów separatystycznych*. „Pisma Humanistyczne”. R. 12, s. 177–192, http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Pisma_Humanistyczne/Pisma_Humanistyczne-r2014-t12/Pisma_Humanistyczne-r2014-t12-s177-192/Pisma_Humanistyczne-r2014-t12-s177-192.pdf.
- POCZOBUT A.: *Naddniestrze zaciska pasa i zerka na Rosję*, http://wyborcza.pl/1,75477,16573404,-Naddniestrze_zaciska_pasa_i_zerka_na_Rosje.html.
- WILK A.: *Militarne konsekwencje militaryzacji Krymu*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-19/militarne-konsekwencje-aneksji-krymu>.
- Parlament Naddniestrza też chce przyłączenia do Rosji*, <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1078095,Parlament-Naddniestrza-tez-chce-przyklaczenia-do-Rosji->
- ВОЛКОВА А.З.: *Референдумы в контексте истории становления и развития демократических институтов в Приднестровье (конец XX – начало XXI вв.)*, <http://vestnik.mfa-pmr.org/?newsid=106>.

- Львовски М.: *20 лет войне на Днестре: Бендерская трагедия окончательно расколола Молдавию*, <http://www.segodnya.ua/world/20-let-vojne-na-dnecetre-benderckaja-trahedija-okoncha-telno-rackolola-moldaviju.html>.
- Воля, которую мы потеряли...*, http://www.vremyababurin.narod.ru/Num5_2001/N5_2001.html.
- Военно-историческое мемориальное кладбище в Бендерах*, http://www.bendery-fortress.com/index.php?option=com_content&view=article&id=108:voenno-istoricheskoe-memorialnoe-kladbishhe-v-benderax&catid=30:istoriya-benderskoj-kreposti&Itemid=14.
- Центризбирком пмр обнародовал окончательные итоги референдума*, <http://www.olvia.idknet.com/ol225-09-06.htm>.
- ЦИК ПМР до пятницы должен сверить дополнительные списки избирателе с основными и дать оценку жалобе действующего главы государства о признании итогов голосования недействительными*, <http://www.olvia.idknet.com/ol150-12-11.htm>.
- История создания и развития Верховного Совета Приднестровской Молдавской Республики*, http://www.pmr21.info/text.php?cat=55&name=istorija_sozdaniya_i_razvitiya_verhovnogo_soveta_pridnestrovskoj_moldavskoj_respubliki_&arch=onsite.
- Итоги досрочных парламентских выборов 25 февраля 2001 года*, <http://www.e-democracy.md/ru/elections/parliamentary/2001>.
- Что повлечет за собой референдум в Приднестровье?*, <http://press.try.md/item.php?id=75656>.
- Президентские выборы в Приднестровье: Основные итоги избирательных кампаний*, <http://www.olvia.idknet.com/ol41-12-06.htm>.
- Transnistrische Moldawische Republik (Moldawien)*, 24. Dezember 1995: *Beitritt zur Gemeinschaft unabhängiger Staaten (GUS)*, <http://www.sudd.ch/event.php?lang=en&id=md031995>.
- Transnistrische Moldawische Republik (Moldawien)*, 27. März 1995: *Kein Abzug der russischen Truppen*, <http://www.sudd.ch/event.php?lang=en&id=md011995>.
- Transdnestr: Opposition presidential contender Safonov insists protest voting was higher*, <http://regnum.ru/english/753957.html>.
- <http://moldova-mare.com/rus/histor.php?id=151>.
- http://oppmr.ru/index/marakuca_grigorij_stepanovich/0-56.
- <http://pop-stat.mashke.org/pmr-ethnic-loc2004.htm>.
- http://avalon.law.yale.edu/20th_century/intam03.asp.

D o k u m e n t y

- Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych*, <http://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/onz-i-prawa-czlowieka/konwencje/miedzynarodowy-pakt-praw-obywatelskich-i-politycznych>.
- Конституция Приднестровской Молдавской Республики (Текущая редакция по состоянию на 6 августа 2011 г.)*, *Konstytucja Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej (Poprawki z dnia 6 sierpnia 2011 roku)*.
- Закон о языках в Приднестровской Молдавской Республике с 8 сентября 1992 г.*, *Ustawa o językach w Naddniestrzańskiej Republice Mołdawskiej z 7 września 1992 roku*.

A b s t r a c t. Transnistrian conflict as an example of separatism in the former USSR

Separatism in the former USSR is today one of the most serious problems in this area at the end of the Cold War and still poses a threat to global security as well. In this work there will be presented determinants of separatism in Transnistria with emphasis on the problem posed by a quasi-state.

The intention of this work is to present the events of the conflict in Transnistria and what is happening today in the area, even though it is a frozen and fueled conflict by Moscow. The creation of a de facto two new political entities, raises the question of whether it is a population of separatism

or territories who want to unplug have the right to self-determination. On the other hand, separatism in the former USSR shows a reconstruction of the existing policy of the Moscow government neo-imperialism.

Nota o Autorze

Dawid Pudło – student pierwszego roku uzupełniających studiów magisterskich na kierunku politologia (specjalizacja: współczesne stosunki międzynarodowe) na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół półwyspu bałkańskiego, obszaru poradzieckiego, bezpieczeństwa międzynarodowego i współczesnych systemów politycznych.